

Izhaja vsak dan razen
nedelje in praznika ob
3. popoldan.

Posamezna številka stane
10 vinarjev.

MARIBORSKI DELAVEC

Neodvisen delavski list za mesto in okolico.

Po pošti stane mesečno
3 K 20 v

Uredništvo in upravni-
štvo: Schmiderejeva u-
lica št. 5.
Telefon 3/VL.

Letnik 2.

Maribor, sreda 15. januarja 1919.

Štev. 11.

Stranke v Srbiji.

Če govorimo o strankah v Srbiji, se moramo najprej pečati s »Srpsko radikalno stranko«. Ona ni le najmočnejša srbska stranka, ampak je prav do vojske imela v skupščini večino, ter je dejansko vodila zunanjo in notranjo politiko kraljevine.

Srbska radikalna stranka ima svoje korenine v revolucionarnem socializmu, ki je v sedemdesetih letih preteklega veka prodrli tudi v Srbijo. Svetozar Marković je v svojem »Radniku«, ki ga je izdajal leta 1871.—72., z ostro kritiko napadal tedanjo liberalno vladno, ki je vodila državo po smrti kneza Mihajla za časa mladostnosti kneževiča Milana. Vlada je »Radnika« prepovedala ter S. Markovića pregnala. Ko je skupščina bila premeščena v Kragujevac, se je S. Marković vrnil ter je s tovariši začel tamkaj izdajati »Javnost«, in ko jo je vlada zatrla, nov list »Glas javnosti«. V zvezi z odločnimi tovariši (Adam Bogosavljević, ki je umrl v ječi, Miliša Milovanović, Dimitrije Kanić in Ranko Tajić), je ustvaril prvo radikalno opozicijo.

S. Marković se je šolal pri socialni demokraciji, toda pretežnost kmetiškega prebivalstva, ki je tvorilo v Srbiji 90%, ga je privelo do tega, da je radikalna stranka zapostavila program industrijskega proletariata in se lotila agrarnega vprašanja. Iz vrste člankov o opčini, srezu, sodišču, se je s časom izkristaliziral konkretni program radikalcev, ki so se prvotno nazivali »socialce«. Ko je Svetozar Marković, izmučen po mrzličnem delu in uničen po ječah, leta 1874. umrl, so njegovi tovariši nadaljevali njegovo prizadevanje. V Kragujevcu so izdajali »Oslobodjenje«, nato »Novo Oslobodjenje«. Markovičeva »Srbija na istoku« jim je bila program zunanje politike. Ta program se glasil: Z revolucijo uničiti vse države, v katerih je srbski narod zaslužjen (Turčijo, Avstrijo, pa tudi Srbijo in Črnogoro), popolno osvobodjenje Srbov in njih ujedinenje.

Leta 1876. so si radikalci priborili prvo zmago — v volitvah so si osvojili kragujevsko občino ter po zmagi izvesili rdečo zastavo. Toda vlada je občinsko upravo razgnala in nekatere radikalce zaprla, medtem ko so drugi zbežali v inozemstvo. Kljub temu se liberalna vlada ni mogla dolgo ustavljati napadom in sistematičnemu delu radikalcev. Srbsko-turška vojska 1876—77, začeta ob polnoletnosti kneza Milana in pod liberalno vladno, je vladno popolnoma zlomila, kajti Srbija je po ogromnih žrtvah in pod težkimi obveznostmi dobila na berlinskem mirovnem kongresu le tri okrožja. V narodno skupščino so razen imenovanih radikalcev prišli tudi Nikola Pašić, Petar Velimirović in drugi,

ki so z neizprosno kritiko vladno slednjič prisilili, da odstopi.

V opoziciji so bili tudi poslanci starih konservativcev, ki so si sedaj nadeli ime »naprednjaki«. Če je ta naziv bil paradoksen, je bilo še večji paradoks dejstvo, da zmagovita radikalna stranka ni hotela prevzeti vlade, boječ se naslova »vlasnici« in da je sklenila še nadalje ostati stranka kritike in kontrole. Hkrati so se po smrti Svetozara Markovića pričele težje ali lažje krize v vodstvu stranke, dokler ni bil slednjič izvoljen za načelnika Nikola Pašić. Ta doba radikalne stranke (do leta 1883.) je bila nekako njena mladostna, romantična doba.

Leta 1880. so naprednjaki, ki so bili doslej skupaj z radikalci v opoziciji, prevzeli vladno in so pri tem pritegnili k sebi tudi nekatere radikalce iz opozicije. Toda radikalcev to ni zbegalo — ostali so zvesti svojemu programu in njih število se je neprenehoma večalo. Tega leta so formalno izdelali svoj program — bila je to prva srbska stranka s preciznim strankarskim programom. Glede zunanje politike so zahtevali osloboditev zaslužjenih soplemenjakov in zaradi tega organiziranje ljudske vojske. Radikalni notranji program je bil: Svobodne, splošne in neposredne volitve, prostost tiska, prostost združevanja in govora, davki samo neposredni in progresivni, ljudski šolski pouk obvezen in brezplačen, avtonomija občin in srezov, sodstvo neodvisno.

Naprednjaška vlada je izvršila nekaj dobrih ukrepov: očistila je sodišče, izdala zakon o učiteljih itd., pri čemer so jo podpirali tudi radikalci. Toda izvršitev težkih pogodbenih obvez zlasti graditev železnic in prostost avstrijski trgovini, je dala radikalcem premočno orožje, tako da so naprednjaki kot vladajoča stranka kmalu postali nemogoči. Radikalci so dvignili skoro ves narod proti naprednjakom in so medtem izpeljali občudovanja vredno organizacijo stranke. Borba z izrazito revolucionarnim značajem se je začela. Poveljniki narodne vojske so bili hkrati prvaki radikalne stranke dotičnega kraja. Moč si je prisvojil Nikola Hristić, ki je jel z veliko vnemo zbirati staro orožje in organizirati narodni odpor proti obstoječi vladi. Toda tudi ta veliki naskok se je radikalcem ponesrečil. Mnogi voditelji stranke so bili takoj ustreljeni. Glavni odbor v Beogradu so zaprli in postavili pred preki sod. Pašić je hotel z železnico iz Vegedina priti v Srbijo in se postaviti na čelo upornikov, toda preden je prispel, je bil upor zadušeni in Pašić je moral ostati do leta 1889 v inozemstvu.

Drugi voditelji radikalne stranke so se po letu dni pogajali z naprednjaki o sporazumu, toda večina dogovorov ni hotela sprejeti, vsled

česar je nastal v življenju stranke premor. Kralj Milan se je medtem hotel napraviti popularnega z vojsko proti Bolgarom, a ker iz strahu pred radikalci ni upal sklicati dovolj vojaštva, ki je bilo vrhu tega še slabo oskrbljeno, je vsled tega trpela ekspedicija sama kakor tudi kralj in naprednjaška vlada. V zadregi je kralj komaj pridobil radikalce za to, da osnujejo skupno z liberalci vladno (leta 1887) toda tudi ta zveza se je kmalu pretrgala in radikalci so zopet izstopili iz vlade. Tako je kralj Milan bil prisiljen, da prizna radikalcem večje koncesije, zlasti odkar se je bil dal ločiti od kraljice, in je dal ustavo leta 1887. A ker je dobro poznal radikalna stremjenja in ni pozabil preteklosti te stranke, ni nikakor hotel poveriti vodstva države radikalcem samim. Kralj Milan se je leta 1889, odpovedal prestolu na korist svojega sina Aleksandra, pred čegar regentstvom se je posrečila naprednjaško-radikalna fuzija, vsled česar radikalce še danes nazivajo deloma »fuzionase«. To je bil mlajši članom stranke, ki so se vrhu tega čutili v stranki zapostavljene, povod, da so osnovali »samostalno radikalno stranko«.

Pri delu za narodno združenje so radikalci zlasti pazili na Macedonijo. Tam so podpirali vladike, duhovnike, konzule, učitelje in agitacijske potnike. Votirali so sredstva za okrepitev srbske vojske. Balkanska zveza, ki pomeni odločilen korak v razvoju narodne osvoboditve in združenja, je delo Nikola Pašića, dolgoletnega šefa radikalne stranke. Prav tako je težka in žilava borba, gospodarska in politična, ki jo je vodila Srbija proti Avstriji, zlasti zasluga radikalne stranke.

Nikola Pašić, ki ga označuje diplomatika pretkanost in neutrudljiva energija, se je po zmagoviti vojski vrnil v Srbijo in na poti kakor tudi na srbskih tleh so ga sprejeli kraljevski. Bil je odločen za ministrskega predsednika, a je po krizi prevzel to mesto njegov stari sodelavec, morda najbistrejša srbska politična glava, Protić, medtem ko pojde Pašić kot šef delegacije SHS na mirovno konferenco. Radikalna stranka je med vojsko zgubila večino. Združena opozicija ima najboljše nade za volitve, toda eno je gotovo: Radikalna stranka je dobila s svojim delom in slavno tradicijo širokih tal v ljudstvu in bo po srečnem sklepu vojske tudi iz prihodnjih volitev, izšla vsaj kot relativno večinska stranka.

Političen pregled.

Boji na Koroškem. Ljubljanski korespondenčni urad poroča dne 13. t. m. ob 10. uri dop. iz uradnega vira: Včeraj ob pol 4. uri popoldne so napadli Nemci naše čete okoli Veli-

kovca v smeri Sv. Štefan severno proti Varpi vasi. Bili so odbiti. Danes po noči so Nemci napadli naše predstraže pri železniškem in cestnem mostu pri Kamniku. Straža pri železniškem mostu se je umaknila pred nemško premočjo na desni breg Drave. Ob pol 6. zjutraj je bil zopet nemški napad na naše postojanke pri gostilni Rak zapadno od Velikovca. Bili so zopet odbiti. Ob 9. zjutraj se je začel boj v smeri Krenovice—Vinograd zapadno od Velikovca, ki še traja. Naše izgube znašajo dosedaj en mrtev in pet ranjenih. Galicijo, Železno kapljo in Šajdovo sedlo so zasedle naše čete. — Pri Podrožici cel dan praske s patroljami ter topniški in strojniški ogenj. Pri Velikovcu so trajali boji skoro neprestano do 4. ure popoldne. Vsi napadi so bili odbiti. Naše izgube znašajo dva mrtva in sedem ranjenih. Pri drugih skupinah je položaj neizpremenjen.

Žrtve za domovino. Pri glavnem napadu na predor v Podrožici dne 10. januarja je padlo 6 mož in ranjenih okrog 30 mož.

Korošci prosijo za premirje, in se je zato Koroški Landesauschuss obrnil na Nar. vlado z vprašanjem, če je pripravljena, pričeti pogajanja. Odgovor je bil ta, da so pogajanja mogoča, ako Nemci takoj ustavijo sovražnosti in se umaknejo. So se Nemci že spametovali.

Nova vlada v Ljubljani. Predsedništvo je prevzel dr. J. Bolje. Resort za socialno skrb prevzame J. Prepeluh, resort za narodno gospodarstvo Ant. Kristan. Dr. Ravnikar ostane za pravosodstvo. Resort za poljedelstvo še ni določen.

Delegati mirovne konference. Lloyd George in Bonar Law odpotovala sta 12. t. m. skupno z predsedniki ministerstva Kanade, Avstralije, Južne Afrike, Nove Fundlandije in Maharadži Ibikanirskim v Pariz k prelininarnim dogovorom.

Mirovne predpriprave. Pod predsedstvom Wilsona se bo danes vršila skupna seja vseh ameriških delegatov za mir. Ameriški načrt za zvezo narodov je že gotov. Seja zvezne prehranjevalne komisije se vrši te dni.

Poljaki anektirali Poznanjsko. Včeraj so Poljaki proklamirali, da Poznanj spada k Poljski. Urad nadpredsednika in vladnega predsednika se je poveril drž. pravdniku pl. Tramczynskemu.

Mariborske novice.

Žigosanje bankovcev. V smislu izdanih vladnih naredb odreja okrajno glavarstvo v Mariboru dodatno k razglasu z dne 12. prosinca 1919, štev. 250 preds. 1919, da se vrši žigosanje (štempljanje) in štetje avstro-ogrskih bankovcev (papirnatega denarja) za stranke, ki stanujejo v mestu Maribor ter v občinah Studenci, Radvina, Tezno, Pobrež, Št. Peter, Lajteršberg in Krčevina v že objavljenem času in objavljenem redu pri sledečih v to svrhu imenovanih komisijah in sicer: I. komisija v mestni deški šoli 3 na Jožefovi cesti — načelnik učitelj Mirko Pučelik. II. komisija v dekliški mestni šoli pri cerkvi sv. Magdalene — načelnik davčni upravitelj Ferdo Kocuvan. III. komisija v šoli č. šolskih sester v Samostanski ulici — načelnik odvetnik dr. Josip Rapoc. IV. komisija v Krče-

vinski šoli — načelnik profesor Ivan Favaj. Stranke se še enkrat opozarjajo, da se držijo strogo predpisanega reda ter da pustijo ves svoj papirnati denar žigosati bodisi pri tu navedenih komisijah bodisi pri že objavljenih denarnih zavodih (izvemši avstro-ogrške banke podružnice v Mariboru), ker bankovci, ki ne bodo do ponedeljka dne 20. prosinca 1919 ob 2 uri popoldne štempljani izgubijo svojo vrednost.

Razglas. V nekaterih krajih se vpoklicanci letnikov 1895 do 1899 niso odzvali pozivu. Dotičniki se bodo s silo pritirali v vojaško službo ter bodo kot ubežniki najstrožje kaznovani po vojnih postavah. Strogo bodo kaznovani tudi oni, ki dajejo tem ubežnikom potuho s tem, da jih imajo v službi, jih hranijo, skrivajo ali jim prigovarjajo, naj ne odrinejo v vojaško službo. Ljubljana, dne 12. prosinca 1919. Vojno dopolnilno poveljstvo Ljubljana.

Svaritev. V zadnjem času se je od mariborskega polka odstranilo (dezertiralo) več vojakov. Ti se sedaj zasledujejo, ter bodo kot navadni ubežniki strogo kaznovani. Sicer pa naj vsak vojak premisli, da služi sedaj le svoji lastni jugoslovanski domovini, ter je vsak ubežnik izdajalec svojega naroda. To se mora nehati.

Zaprite meje! Od raznih strani se nas opozarja, da je meja pri Špilju še vedno premalo zastražena in kontrola v vlakih pomanjljiva. Vsled tega bi bilo potrebno, da bi naši vlaki vozili le do Špilja, ker bi bilo potem nemogoče skrivati živila v vozovih, kakor se to godi sedaj.

Poštnemu ravnateljstvu. Telefon našega uredništva je že več ko teden dni pokvarjen, a dasi hodimo vsak dan moledovat na centralo, naj se zveza popravi, ne pomaga vse skupaj nič. Prosimo, da se napravi že enkrat red.

Več narodnega čuta. (Dopis). Ni čuda, da mariborski Nemci še zmiraj mislijo, da bode spadal Maribor pod Nemško Avstrijo. Če greš takole po mariborskih ulicah, opaziš, da veliko jugoslovanskih častnikov občeje z švabskimi dekleti, ter se govori v blaženi nemščini. Mislimo, da je v Mariboru zadosti slovenske inteligence, da ni potrebno iskati družine pri »švabih«. Čas je že, da se enkrat za vedno izbrišejo znaki nemškega suženjstva. Vsem zavednim jugoslovanskim gg. častnikom pa slava in čast!

Več opazovalcev.

Café „Theresienhof“. Sinoči je godba, ki tu igra, zaigrala tudi našo pesem »U boj, u boj!«. Kako se časi spreminjajo! Seveda je bila ta pesem vedno lepa, in bi je bil lahko tudi Nemec vesel, če ima kaj veselja do življenja, ki ga najdeš v tej pesmi.

Avstro-ogrška banka ne žigosa bankovcev. Iz Dunaja je dobila ukaz, naj se vladnemu ukazu SHS ne pokori.

V Studencih pri Mariboru je opažati, da se slov. lepaki vedno odtrgajo. Vprašamo, kedar že vendar pride občina v slov. roke, da se tem nemčurkim hujšakem postrijejo peruti.

Mariborski trg. Vsak dan opazamo več živeža na našem trgu. Posebno pa je velikanke množine koruzne moke iz Hrvaškega že po primerno nizki ceni.

Obrtna oblast kje si? Na trgu se kupi meso že za primerno nizko ceno ter v vsaki množini. Če pa pridemo v gostilno stane pečenka še vedno 7—10 K, vino novo 8—10 K, staro 14—16 K. Zadnji čas je torej, da obrtna oblast poseže vmes. Tako ne gre več naprej.

Nesramne govorice se vedno bolj širijo. Tako pripoveduje nekdo ki je prišel iz Gradca, da je Mariborska okolica vsa utrjena, polna okopov in vojaštva. Kako ti v blaženem rajhu ljudi farbajo.

Uspehi naše policije. Naš list bode od danes naprej prinašal dnevno uspehe naše poli-

cije. Ljudstvo naj zna kake korupcije in tatvine so se vršile v tem od Nemcev tako uboževanem Mariboru. Zato v javnost z celo Mariborsko gnjilobo

Tatvine. Naša vojaška-policija je našla 2 barela bencina in petroleja pri kočijažu in šoferju znanega dr. Mravljaka. To blago sta kupila od vojaških šoferjev. Omenjeni tatovi so pod ključem. Branjevka na trgu Varke Julijana, kupila je od ne ega šoferja 25 l petroleja. Naša policija vse tatvine pridno zasleduje. Tatvine so zelo obsežne. Našlo se je do sedaj tudi že mnogo vojaških oblek ter orožja. Preiskave se nadajujejo.

Dostavljanje našega lista na dom se bode začelo z l. svečanom vsem cenj. čitateljem v Mariboru, ako se za to oglasi dovoljno število naročnikov. Naročnina se sprejema v trgovini V. Weixl na Glavnem trgu.

Prvi mariborski bioskop na Tegetthoffovi cesti. Od srede 15. do 17. t. m. igra prve stopnje »Čarovnica iz Velik. Thorna«, igrokaz v 4 dejanjih z Loté Neumann v glavni ulogi in veseloigra »Fric kot socialista«.

Mestna oskrbovalnica v Mariboru ima sledeče predmete za oddati, in se zato cenj. trgovci opozarjajo, da si od tega večje množine nabavijo: Kavni dodatek v paketih in vrečah, kumere (kisle murke), sir, poljsko cikorijo, suho sočivje, čebula, ogersko moko (boljšo in krušno), kisle repo, kisle zelje, suhe gobe, papriko, paradižne konzerve, strd, fižola ter prazne zaboje od marmelade in sliv, ter prazne sode.

Vsi trgovci, ki so sedaj imeli prodajo sveč, se pozivljajo v slučaju, da so sveče že razprodane, da tozadevne listke takoj v mestni oskrbovalnici oddajo.

Razdaja soli. Vsem trgovcem in pekomo mesta Maribor se sol nakaže od mestnega oskrbovališča. Tozadevne nakaznice se proti izkazu obrtnega lista od danes popoldan naprej izdajo v pisarni na Rotovškem trgu št. 6. Tam se tudi ob enem izve, je se sol prevzame.

Sol se od danes naprej za osebo $\frac{1}{2}$ kg dobi proti izkaznici in družinskem listu v trgovini Haber, Tegetthoffova cesta.

Krompir kot ktrna za živad se od danes naprej prodaja kg po 42 v. v mestni oskrbovalnici.

Prodajalci za naš list se iščejo. Invalidi ali iz šole dorasli fanti najdejo pri tem lahkem delu lep dnevni zaslužek. Oglasiti se je v trgovini V. Weixl

Viničar z dvema do tremi delavnimi moči se takoj sprejme pri Vidu Murko, Maribor, Melna cesta 24 3—1

Oddam za živila in denar!

Lep servis za kavo in vino, črno sušeno jopo, sivo in belo obleko, bluze, predpasnike, staro obuvalo, perilo, rjuhe, nogavice, gate za moške, jargrove srajce, tople rute, spodnja krila, postelje, omare, tuhe, stole, kopalno bano, škaf, umivalnik, piskre, železno posodo, železen štedilnik in steklenice. Schmidl, Koroška cesta 18, I. nadstr. 2—2

Razglas.

Pri poveljstvu Dravske vojašnice v Mariboru se bode na javni dražbi prodalo 5000 kg starega papirja in 1000 klg starega železovja. Ponudbe kupcev naj se pošljejo do 20. januarja 1919 na omenjeno poveljstvo.

SHS poveljništvo Dravske vojašnice v Mariboru. 4—2

Učenca išče Janez Lorber, slikar v Vetrinjski ulici štev. 9 v Mariboru. 2—2